

BEVEZETÉS

„csakis jó kezdet lehet”.
(Lövétei Lázár László)

A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékén az oktatás, a kutatás, a szemináriumi munka, a publikációs tevékenység többirányú. Az elméleti és a történeti stúdiumok átfedik egymást, ahogyan nincs áthághatatlan szakadék (a szó nálunk használatos értelmében vett) kritika és a történeti(bb) jellegű értekezés között. A szemináriumon elhangzó referátumok olykor a kritikához közelítenek, míg a kritikák egyikében-másikában ott a befogadástörténeti tényező. Ehhez csak annyit tennék hozzá, hogy az írások (legalábbis többségük) első formáiban vitaszövegek voltak, amelyeket részint a szemináriumi résztvevők, részint opponens(ek) bíráltak, tették a kritika tárgyává. Továbbfejlesztett formában, diákkori dolgozatként és/vagy szakdolgozatként, illetőleg önálló kutatási eredményként kaptak egyelőre végső alakot.

Mindez a kötetben sorakozó írásokra is érvényesnek mondható. Abból az előfeltevésből indultak ki a szerzők, hogy történeti stúdiumaikhoz (amelyek meglehetősen jelentékeny időtávot fognak át) szükséges a jelen (magyar) irodalmának ismerete. Hiszen az irodalom állandó „levés”-ben van, alakulástörténete folyamán provokál, nézetek, elméletek, előfeltevések felülvizsgálatára szólít fel. Eképpen átrendezi, újraszervezi a múltat, a múlttól szóló valódi vagy vélt tudásunkat (is). Az értekező aképpen része az irodalmi folyamatnak, hogy reagál és hozzátesz, tanul és véleményt nyilvánít, szinte kényszeresen „újra”-olvas. Akkor is, ha mai jelenségek múltban gyökerezését tárja föl, akkor is, ha kortárs művek „dekonstruáló” gesztusain töpreng el. Mindenképpen részévé lesz az irodalmi folyamatnak, kiszolgáló, kiszolgáltató és öntörvényű egyszemélyben.

Kötetünk nem egyszerűen alkalmi kritikák gyűjteménye. Hanem a különféle kurzusokon megvitatott történeti-elméleti problémák és a jelenkori magyar irodalom néhány tendenciájának szembesítése. Egyben szembesülés is azzal, hogy mire jó az elmélet, segít-e a történeti anyag ismerete a kortárs irodalmat tanulmányozva; egyáltalában: népszerű, divatos, sikeres, vitatott, tartós értéknek ígérkező művekről mit lehet olyképpen elmondani, hogy az ne ragadjon le az alkalmiságban, hanem megkíséreljen elemzőbb magatartásról árulkodni. A kötetben bemutatott

félig vagy negyedig elkészült életművekről kockázatos megnyilatkozni. Mivel egy következő alkotás érvénytelenítheti (nem az előző műveket, hanem) a műről korábban megállapított, kimutatott, elfogadott jellemzőket, hiszen új fénytörésbe állíthatja az életmű „egészét” is. Uthalhat eddig rejtvefedve maradt gondolatiságra, erősebb színekkel hangsúlyozhat képiséget, ugyanakkor felülírhatja azt, ami közmegállapodásként élt. Ám a befogadástörténetben aligha tanácsos arról beszélni, hogy egy pályaszakasról írt kritikákat a későbbi művek teljes mértékben érvénytelenné tennék. Éppen a hatástörténeti folyamat rendezni el még az időből kihullásra ítélt kritikák helyét is abban a gondolkodás- és eszme-, valamint irodalomtörténeti cselekvéssorozatban, amely az életműveket többnyire kísérni szokta. A viták általában nemcsak egy műről szólnak, hanem elméleti előfeltevésekről, kritikusi hozzáállásokról, szerzői magatartásokról is. Ez a kötet részint vitázik, részint egyetért, részint „rekapitulál”, részint másként gondol. Számadás egy tanszéken folyó graduális és posztgraduális szeminárium munkáról, annak tudatosítása, ki hol tart, ha irodalomról, adott esetben mai magyar irodalomról beszél. Nem végleges álláspontokat rögzít ez a kötet, hanem alakulóban lévő, személyiségüket építő, kritikusi magatartások körvonalait sejteti.

Szeged, 2001. áprilisában

Fried István

Sárközy Bence

LEGALÁBB A METAFORÁRA TÖREKEDNI KELL

„De – igen – legalább a kudarcra törekedni kell, mint Bernhard tudósa mondja, mert a kudarc, egyedül a kudarc maradt az egyetlen beteljesíthető élmény, mondom én, és így én is erre törekszem, ha már törekednem kell, márpedig kell, mert élek és írok, és mindkettő törekvés, az élet inkább vak, az írás inkább látó törekvés, és így másféle törekvés persze, mint az élet, talán azt törekszik látni, hogy mire törekedik az élet, és ezért, mert nem tehet mást, utánamondja az életnek az életet, ismételteti az életet, mintha ő, az írás is élet lenne, holott nem az, egészen alapvetően, össze nem mérhetően, sőt össze nem hasonlíthatóan nem az, és így a kudarc, ha írni kezdünk, és az életről kezdünk írni, eleve biztosított.” (Kertész Imre: *Kaddis a meg nem született gyermekért*¹)

Elsőnek az volt a szándékom, hogy írok *A kudarcról* (nem pusztán azért, mert erről a regényről, *A nyomkereső* c. kötettel egyetemben, szerintem, még nem beszéltek eleget), arról, hogy miért szeretem, vagyis miért lelem örömet benne, és talán, hogy másoknak miért tetszhet ez Kertész Imre regényei közül (talán) a legkevésbé, vagyis miért a legkevésbé jouissance. Azután meg, úgy kellett gondolnom, hogy nem tudok csak *A kudarcról* beszélni, hiába is törekedem rá, mert be kell látnom, hogy a szerző műveinek mindegyike részben egymásról beszél, ez az egyik olyan tematikus kapocs, amely összetartja őket, vagyis ezek a szövegek nem akarják, hogy

¹ Kertész Imre: *Kaddis a meg nem született gyermekért*, Bp. 1990. Magvető, 75-76.